

DEELNEMERS BETREKKEN BIJ VERBETERING VAN DE KWALITEIT VAN VOLWASSENENEDUCATIE

**VERSLAG VAN DE BIJENKOMST OP 4 OKTOBER 2023 IN DEN HAAG, HOFTOREN (MINISTERIE OCW)
MARGREETH BROENS, LEARN FOR LIFE**

WELKOM EN PROGRAMMA

Anita de Groot van 'Tel mee met taal, basisvaardigheden', heet iedereen welkom. Het gaat om ruim dertig deelnemers. Geert Hoogeboom, bestuurslid van Stichting ABC brengt naar voren met de bijeenkomst de opbrengst op te pakken uit het buitenland, ABC-ervaringen met het Erasmus+-project de 'Stem van de lerenden'. Matthieu Mes van Learn for Life informeert de deelnemers over het karakter van de bijeenkomst. Het gaat om discussie van de deelnemers in kleine werkgroepen. Ze zijn divers van samenstelling en krijgen allemaal dezelfde drie vragen voorgelegd. Na de discussie in werkgroepen volgt de plenaire discussie, die Paul Oomen begeleidt. Ter voorbereiding op de discussie houden Jumbo Klercq en Marlies Elderenbosch een inleiding. Jumbo over de buitenlandse ervaringen van het project 'De stem van de lerenden'; Marlies over onderzoek naar de inspraak van lerenden in de volwasseneneducatie. Paul Oomen zegt dat hij na inleidingen van Jumbo en Marlies zo concreet mogelijk wil zijn. Bevindingen van de werkgroepen komen op flappen te staan en Paul stelt daar vervolgens vragen bij.

OPBOUW VERSLAG

De discussie, in de werkgroepen en plenair, staat centraal. Om die reden begint het verslag met de opbrengst van de discussie. Het gaat daarbij vooral om de terugkoppeling van wat in de werkgroepen naar voren kwam en de vragen die de dagvoorzitter vervolgens aan de deelnemers stelde: wat is uit de discussie als meest waardevol naar voren gekomen en wat zijn de knelpunten? De inleidingen van Jumbo Klercq en Marlies Elderenbosch staan vermeld als bijlage. Van beide inleidingen op de bijeenkomst is een powerpoint beschikbaar. Zeker voor degenen die wat minder vertrouwd zijn met 'de stem van de lerende' hebben we in de bijlage een verslag van hun inleidingen gemaakt. Jumbo ging in op de inspraak van lerenden in Ierland en Wales. De verslagen die van die studiebezoeken geven uitgebreide informatie over de inspraak in beide landen en over de achtergrond: de historie en het onderwijssysteem meer in het algemeen. Marlies ging in op het literatuuronderzoek naar inspraak van lerenden in de volwasseneneducatie. Degenen die zich verder willen verdiepen in de inspraak van lerenden verwijzen we naar het rapport. Natuurlijk wordt al sinds jaar en dag aandacht besteed aan de verbetering van kwaliteit van de volwasseneneducatie door opdrachtgevers, de organisaties en personen die volwasseneneducatie uitvoeren, samenwerkingspartners en ondersteuners. Voor deelnemers aan activiteiten op het gebied van de volwasseneneducatie: voor de vorm en inhoud, en voor de vormgeving van het aanbod en de organisatie bestaat geen inspraak.

Waarom zijn de studiebezoeken 'Stem van de lerenden', vooral die aan Ierland en Wales van belang? Het studiebezoek aan Ierland leverde op dat de inspraak van deelnemers in Ierland heel compact in elkaar zit: volwassenenonderwijs en basisvaardigheden bevinden zich samen in één sector.

De organisatie van de inspraak van lerenden is compleet: op landelijk en regionaal niveau. Voor de Nederlandse situatie waarin bedrijven nauwelijks een rol spelen op het gebied van volwasseneneducatie is wat in Wales wordt gedaan informatief. In Wales is de rode draad vooral op werk gerichte volwasseneneducatie, met een belangrijke rol voor de vakbond. Inspraak voor lerenden in Wales kent twee sporen: de ALW, met instellingen die door het hele land cursussen op leerlocaties geeft, waaronder community centers, zonder vast programma. Op die manier kan snel op de vraag van deelnemers worden ingespeeld. Het tweede spoor is volwasseneneducatie als onderdeel van de vakbond 'Union Learning'. Als onderdeel van de koepel van vakbonden, TUC, met werknemers die vrijgesteld zijn als ambassadeur en mentor zijn voor werknemers op de werkplek. Interessant is ook dat ambassadeurs als taak hebben te herkennen wat in de samenleving leeft; zij leggen ook contacten met werkenden die curricula ontwerpen.

Het model van inspraak voor lerenden in de volwasseneneducatie in Ierland vormt het uitgangspunt voor de vormgeving van inspraak in Nederland. Het is veelbelovend voor vervolg op het project 'Stem van de lerenden'. Het nieuwe Erasmus+ project gaat met het Ierse model aan de slag om een bijdrage te leveren aan de Nederlandse aanpak van inspraak voor lerenden.

DISCUSSIE

Voor de discussie zijn vier, divers samengestelde, werkgroepen gevormd. De werkgroepen krijgen alle dezelfde drie vragen voorgelegd die samen antwoord moeten geven op de volgende vraag:

Hoe ziet het ideale onderwijs voor laaggeletterden en de bredere volwasseneneducatie eruit, als wij een actieve betrokkenheid van de deelnemer bij de kwaliteit van het onderwijs willen bereiken?

- 1. Hoe wordt de deelnemer betrokken bij het bepalen van de inhoud van het aanbod?**
- 2. Hoe wordt de deelnemer betrokken bij de vormgeving en organisatie van het aanbod?**
- 3. Hoe wordt de deelnemer betrokken bij het vooraf en/of achteraf feedback geven over de uitvoering van het opleidingsaanbod en de rol van de docent?**

De vraag daarbij is dus niet óf de deelnemer betrokken moet worden. Betrokkenheid is een gegeven, het uitgangspunt.

De beantwoording van de vragen is plenair teruggekoppeld. Uit de werkgroepen komen geen specifieke afwijkende punten naar voren. De antwoorden geven vaak samen invulling aan een thema. Om die reden bundelen we ze. Het is om die reden niet zinvol om weer te geven hoe vaak iets is gezegd. Dat wat is genoemd is per thema uitgewerkt.

Kader voor inspraak van lerenden vooraf vaststellen

Eén van de groepen stelde het kader vast voor actieve betrokkenheid van de deelnemer bij de kwaliteit van het onderwijs. De reikwijdte van volwasseneneducatie voor inspraak van lerenden is: 18+, basisvaardigheden taal, rekenen en digitale vaardigheden, voor NT1 en NT2.

1 Betrekken van deelnemers bij het bepalen van de inhoud van het aanbod

Deelnemer centraal

Het belangrijkste uitgangspunt is de deelnemer/mens met zijn of haar vraag naar de inhoud centraal te stellen. Op diverse momenten vooraf de intake, daarna tussentijds de voortgang en na afloop inspraak op inhoud en ook op de vorm en de organisatie van het aanbod mogelijk maken. Bouw een evaluatiemoment in. Ga er regelmatig gedurende de cursus met een deelnemer voor zitten, in gesprek. Besteed er aandacht aan en neem de tijd. Laat de vragen van de deelnemers steeds goed aansluiten bij de inhoud. Stel daarbij expliciet de vraag of de inhoud nog aansluit bij zijn of haar vraag: 'Wat zou je nog graag willen leren?' Probeer intake op meer momenten uit: vooraf, tussentijds en na afloop.

Intake voor het bepalen van de inhoud

Ook bij de intake geldt dat de deelnemer centraal staat. De intake is belangrijk voor het bepalen van de inhoud. Zorg voor een brede intake, met een gedifferentieerde blik, van drie tot vier weken, met als vraag 'Wat wil je leren?' De intake dient vooraf plaats te vinden en gaat vergezeld van kennismaking. Stel voorafgaand aan de cursus vragen. De afnemer van de intake die het gesprek voert met de deelnemer moet een brede blik hebben; niet het doel hebben de deelnemer de cursus van de eigen aanbod, van de instelling, in te praten maar een bijdrage te leveren aan het gelukkig maken van de (potentiële) deelnemer. Dat kan door hem of haar bij de goede (educatieve) activiteit te krijgen. Het doel van de deelnemer blijft centraal staan en wat, welke ondersteuning nodig is om het doel te bereiken. Uiteindelijk gaat het er om dat de deelnemer én de docent blijven vasthouden aan het einddoel.

Leervragen ophalen

Leervragen bij deelnemers moeten worden opgehaald door verschillende professionals, in de context en aansluiten bij de omstandigheden van deelnemers. Bied maatwerk, sluit aan bij de leefwereld. De vraag is of leervragen opgehaald moeten worden door docenten of door een onafhankelijke professional. Het gaat om het hele plaatje

2 Betrekken van deelnemers bij de vormgeving en aanbod van organisaties

Het betrekken van deelnemers bij de vormgeving en aanbod van organisaties dient verplicht te zijn. Goede voorbeelden vragen om waardering met een prijs.

Inspraak lerende in bestuur en voor beleid

Lerenden moeten meepraten in bestuur, ten aanzien van beleid

Voorwaarden

Zorg voor een veilige omgeving, locatie en persoonlijk contact, fysiek. Gesprekken met de begeleider moeten veilig zijn en vertrouwen bieden.

Vertrouwensband en ongelijkwaardigheid

Docenten moeten in de loop van de tijd, drie jaar, een vertrouwensband opbouwen. Je hebt als docent te maken met een ongelijkwaardige situatie. De vraag is in hoeverre je een begeleidende rol van de docent kunt verwachten.

Alternatief is steeds meer ook contact in digitale vorm, zoals de Digihandig app). Denk daarbij aan nieuwe manieren als kletsmaatjes, opgezet als online vorm van een op een taalcoaching. Daar bereik je andere mensen mee, die overdag niet kunnen, zoals mantelzorgers en mensen op het platteland (leren op afstand): <https://hetbegintmettaal.nl/kletsmaatjes/>

Belangrijkste punten in leerprocessen vormgeving

De oriënterende fase is het belangrijkste: de keuze voor een aantrekkelijke vorm bij de inhoud (vorm en inhoud zijn twee kanten van dezelfde medaille). Daar zijn docenten voor nodig die niet vasthouden aan het eigen aanbod. Een lerende cyclus zoals in Wales past daarbij. Ontwikkel een helder evaluatie-instrument (filmpje, formulier, gespreksleidraad): toolkit.

Organisatie aanbod concrete voorbeelden betrekken

De vraag is hoe in de organisatie concrete voorbeelden te betrekken. Twee concrete voorbeelden zijn: tien succesfactoren hoe je deelnemers mee laat praten, en het leerlab aan het ROC in Tiel. Het ligt bij gemeenten om dit te structureren. Arbeidsregio's dienen te worden gekoppeld aan gemeenten. Bij gemeenten is niet altijd aandacht voor hoe je met lerenden omgaat, hen betreft bij de organisatie.

Onderzoek

Doe onderzoek met als vraag of inspraak van deelnemers op het gebied van het bepalen van aanbod en het monitoren van de kwaliteit van de volwasseneneducatie daadwerkelijk leidt tot een betere kwaliteit van de volwasseneneducatie.

3 Betrekken van deelnemer bij feedback vooraf en/of achteraf over de uitvoering van het aanbod en de rol van de docent

Exitgesprek

Een exitgesprek organiseren voor het geven van feedback. Ook aan een deelnemer die is afgehaakt de vraag voorleggen wat de reden voor stoppen met de cursus is. De vraag die daarbij ook gesteld kan worden is of en hoe afhaken is te voorkomen.

Functie van de bibliotheek

Benoem een andere dan de gangbare functie van de bibliotheek als een goeie plaats voor lezers. De bibliotheek is veel meer dan dat. Laaggeletterden weten dat niet. Ga voor de bredere functie van de bibliotheek als een vrije ruimte die de vrijheid biedt om bij te scholen. Op die manier gaan laaggeletterden de bibliotheek zien als een goeie plek om naar toe te gaan. Betrek de netwerken als een schil eromheen. De lerende is namelijk via de netwerken al binnen.

Taalambassadeurs en professionals: omslag naar nieuwe samenwerking

Ambassadeurs brengen naar voren dat ze hulp nodig hebben bij het ontwikkelen en veel beter vragen kunnen stellen. Maak ons ook wijzer over hoe beleid werkt. Activeren van voorkennis bij taalambassadeurs is nodig. Redeneer niet, zoals nu voorkomt, te snel vanuit het eigen aanbod. Dit vertrekpunt is te gebruiken als nieuwe samenwerking met taalambassadeurs. Er wordt iets van hen gevraagd, namelijk meedenken.

Manieren van feedback uitvoeren

Feedback systematisch vastleggen en transparant maken. Veel systematischer moet er aan evaluatie worden gewerkt en aan uitwisseling tussen verschillende sectoren.

Feedback uitvoeren moet gemakkelijker worden, met inbegrip van non-formele educatie en ook een rol voor de overheid.

Voorbeeld van een gemakkelijk te gebruiken systeem is online systeem Match 'het begint met taal'. Het gaat om slim matchen van deelnemers en vrijwilligers. Als coördinator kun je met Match gemakkelijk registreren, doorverwijzen, koppelen, monitoren en rapporteren.

Feedback per cursist uitvoeren. Feedback met woorden uitvoeren en niet met getallen. Dat kan ook bijvoorbeeld met smileys, als antwoord op de vraag 'hebben we het goed gedaan?' Ook uitwerken/vertellen hoe je de feedback doet.

Het is niet zo dat er één manier van feedback uitvoeren heilig is. Feedback uitvoeren kan ook grootschalig zijn, mits de randvoorwaarden passend zijn.

Feedback kan ook worden ingezet om deelnemers naar nieuw, passend aanbod te begeleiden. Begeleiders zijn nodig om nadrukkelijk steeds de vraag te stellen. Een voorbeeld van vroeger is de cursus Pensioen in Zicht, een oriënterende cursus, die niet op lokaal niveau werd gegeven, waarbij voor het vervolg werd doorverwezen naar plaatselijke educatieve centra in de woonomgeving van de deelnemers aan de cursus Pensioen in Zicht.

Leg zaken vast, op papier, in formulieren. Dat maakt het gemakkelijker voor mensen die moeite hebben met lezen. Te denken valt bijvoorbeeld aan gegevens over het ziekenhuis, met een telefoonnummer dat is vastgelegd en mogelijkheden tot contact biedt en voldoet aan toegankelijkheid, laagdrempeligheid en veiligheid.

Voorwaarden voor feedback realiseren

Het ministerie van OCW dient er zorg voor te dragen dat inspraak van lerenden daadwerkelijk wordt gerealiseerd en uitgevoerd.

Voorwaarden voor het realiseren van feedback zijn standaardiseren en het recht realiseren op feedback geven vooraf en achteraf, met aandacht voor elk van de onderdelen apart.

Feedback dient structureel ingebed te worden in de organisatie.

Organisaties moeten zich ook kwetsbaar durven opstellen.

Het gaat om op systematische wijze gegevens ophalen: kwantitatief én kwalitatief.

Het gaat om het hele plaatje: bibliotheken, ROC's, een plek voor het gegevens ophalen in het proces. Te denken valt als instelling/locatie aan een leerwerkloket/Taalhuis met een coach voor volwassenen, iemand die nabij is voor de deelnemer, deze moet steunen bij het doen van inspraak en de deelnemer - die weet wat hij wil - moet faciliteren.

Rol van gemeente kan zijn feedback uit te proberen, met een tender uitschrijven als voorwaarde om voor het experiment in aanmerking te komen.

KANSEN EN KNELPUNTEN

Na de terugkoppeling uit de werkgroepen legt Paul Oomen twee vragen voor:

1 Kansen

Wat is uit de presentaties van de werkgroepen als het meest kansrijk of waardevol naar voren gekomen?

- **Bedrijfsleven.** Besef moet bij bedrijven doordringen dat zij een taak hebben op het gebied van inspraak van lerenden over leren op de werkplek: zowel nationaal als op locatie. Het verslag van het studiebezoek in Wales geeft veel input voor een mogelijke rol van de bedrijven zelf en van de vakbeweging. Wat daarbij in aanmerking moet worden genomen is dat de organisatiegraad van werknemers groter is dan in Nederland.
- **Gemeenten.** Een aantal kansen heeft betrekking op gemeenten.
 - Gemeenten moet duidelijk worden gemaakt wat inspraak van lerenden bijdraagt aan de kwaliteit van de volwasseneneducatie en aan de participatie van lerenden in de maatschappij. Het gaat daarbij om het perspectief van de bijdrage van lerenden die betere kwaliteit van de volwasseneneducatie oplevert. Het gaat ook om de persoonlijke ontwikkeling, de ervaringen die ze als deelnemer opdoen en die ten goede komt aan hun functioneren in de samenleving.
 - Het belangrijkste is dat inrichten van inspraak van lerenden niet even een taakje is dat je weglegt bij een gemeenteambtenaar. De vraag die daarbij aan de orde moet komen is: voor wie is inspraak van lerenden belangrijk? (Taal)ambassadeurs en ontwikkelaars dienen er ook bij worden betrokken, met een overheid die stuurt op kwaliteit van inspraak door lerenden in een systeem van monitoring van de kwaliteit van volwasseneneducatie waar lerenden, ervaringsdeskundigen, deel van uitmaken.
 - Taalambassadeurs dienen gekoppeld te worden aan een ambtenaar.
- **Het ministerie van OCW** verplichten duidelijkheid te bieden, een stap op het gebied van financiering zetten, voorafgaand aan gemeenten.
- **Randvoorwaarden.** Voldoen aan randvoorwaarden: inspraak van lerenden vraagt: een open blik: (in de loop van de tijd opgebouwd) vertrouwen: een veilige omgeving; meer taalambassadeurs in het proces van voorbereiding op digitalisering van mensen die daar moeite mee hebben (concreet voorbeeld: 1 op de 6 mensen is niet in staat zelfstandig digitaal bankzaken te regelen. Dit is een divers samengestelde doelgroep. Het gaat niet alleen om laaggeletterden).
- Inrichten van een hulplijn voor mensen die vragen hebben op het terrein van volwasseneneducatie

- Nagaan wat er nog meer in het land plaatsvindt waar de kwaliteit van inspraak door lerenden zijn voordeel mee kan doen.
- Het meest kansrijk, waardevolle is het volgende: meer van elkaar leren en naar elkaar luisteren!

2 Knelpunten

- **Gemeenten zijn belemmerend voor de inzet van ervaringsdeskundigen:**
 - Bieden geen ruimte voor ervaringsdeskundigen, bijvoorbeeld structurele inzet van functionarissen;
 - Ze staan strak in het opvragen van ervaringen. Ze willen niets van de inhoud weten: zij zijn als ambtenaar procesmanagers. De instellingen gaan over de inhoud. Daar bemoeien ambtenaren zich niet mee;
- Er komen nieuwe doelgroepen aan. De inzet van inspraak van lerenden wordt daarmee steeds belangrijker en urgenter;
- Erkenning van taalambassadeurs is belangrijk.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Conclusies

- De deelnemers aan de bijeenkomst lijken het met elkaar eens te zijn ten aanzien van inspraak van lerenden, met inbegrip van de ervaringsdeskundigen (taalambassadeurs). Veel van wat er aan punten naar voren is gebracht getuigt van reflectie op de praktijk van volwasseneneducatie en de wijze waarop lerenden in de praktijk in de context verschillende rollen kunnen vervullen. Geen van de lerenden in de volwasseneneducatie, of het nu gaat om het sociaal domein of de onderwijssector, heeft nu inspraak in de rollen 'bepalen van het aanbod' en 'monitoren van de kwaliteit van de volwasseneneducatie'. Deze rollen zijn nieuw en dat betekent dat geen praktijkervaringen op dat terrein in het gesprek met Ierland kunnen worden ingebracht.
- Ook over de andere functionarissen, de organisaties, de (lokale) overheid is voldoende bruikbaar naar voren gebracht.

Aanbevelingen

- De opbrengst van deze bijeenkomst kan goed gebruikt worden voor het werkbezoek aan Ierland, bij het onder de loep nemen van het model in de praktijk van 'de stem van lerenden ten behoeve van de volwasseneneducatie' in Ierland. Verder lijkt het er op dat ook elementen uit 'de stem van lerenden' in Wales kunnen worden gebruikt, in het bijzonder voor de rol van leren op de werkplek en de invulling van de functie van taalambassadeurs en mentoren.
- De opbrengst van de bijeenkomst bestaat vooral uit ingrediënten en uitgangspunten. Dat houdt in dat die kunnen dienen als checklist om na te gaan of de punten passen bij het Ierse model.
- Gebruik als omschrijving van inspraak 'de stem van lerenden' in plaats van de stem van de lerende. Dé lerende bestaat niet; er is niet één bepaald soort lerende.

AFSLUITING

Oproep

Marlies roept aanwezigen op om vragen en opmerkingen over het nieuwe Erasmus+ project aan haar voor te leggen. Vooral voor het bezoek aan Ierland over hoe in Ierland de stem van lerenden is georganiseerd.

Na afloop was gelegenheid om onder het genot van een hapje en een drankje nog even na te praten over de bijeenkomst en elkaar beter te leren kennen. Daar werd zeker gebruik van gemaakt.

BIJLAGE

1 PRESENTATIE JUMBO KLERCQ, COÖRDINATOR VAN DE STUDIEBEZOeken AAN IERLAND, WALES EN VLAANDEREN: STEM VAN DE LERENDEN – CONCLUSIES UIT STUDIEBEZOeken AFKOMSTIG UIT HET ERASMUS+ PROJECT, TOEGESPITST OP DE INSpraak VAN LERENDEN IN DE VOLWASSENENEDUCATIE

1 IERLAND, Dublin

Uniek van Ierland voor Europa is dat volwassenenonderwijs en basisvaardigheden samenvallen.

AONTAS: de nationale, onafhankelijke, belangenorganisatie voor volwassenenonderwijs in brede zin, Dublin. De non-profit organisatie komt voort uit pleit voor de rechten van alle volwassenen in Ierland om een leven lang te leren. AONTAS zet zich in om de zichtbaarheid van de volwasseneneducatie te vergroten, de stem van de lerende en de waarde van de volwasseneneducatie te promoten.

Financiering is vooral afkomstig van SOLAS. AONTAS heeft ook jaarlijks een prijs voor de educatieve instelling die het beste initiatief voor betrokkenheid van lerenden heeft genomen.

SOLAS: landelijke organisatie die optreedt namens en wordt gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs. SOLAS beheert het totale budget voor het programma van **FET (Further Education & Training)** voortgezet onderwijs en training. De uitvoering van FET is in handen van **ETB's** (regionale Education & Training Boards). SOLAS heeft in 2014 de opdracht gekregen de 'Stem van de lerende' te organiseren en daar beleid voor te ontwikkelen. Deze taak heeft SOLAS voor een belangrijk deel weggelegd bij AONTAS. Dat heeft geleid tot het **Nationaal FET Forum**, met **regionale FET-forums**. Het idee om de stem van de lerende een plek te geven in de beleidsvorming en kwaliteitsbewaking van FET is afkomstig van AONTAS. Vertegenwoordiging in bestuur; beraden van lerenden en dagen van lerenden. Inspraak van lerenden is wettelijk vastgelegd. Aandacht voor inspraak over de lessen en in de organisatie is een van de criteria voor financiering geworden. SOLAS heeft een ontwikkelingsfonds voor lerenden en een punt waar lerenden bij elkaar kunnen komen. Lokale centra kunnen voor € 650 per keer een niet-onderwijsgerelateerde leeractiviteit buiten de klas organiseren voor de studenten. Studenten moeten meebeslissen over de activiteit. Als tegenprestatie moeten studenten feedback geven op de activiteit en verbetertips formuleren voor NALA (National Adult Literacy Agency).

NALA: non profit maatschappelijke organisatie, vooral gericht op volwasseneneducatie voor de meest kwetsbare doelgroepen en met name geworteld in het non-formele community learning (leren in de wijk), hoofdzakelijk gefinancierd door de overheid. Haar beleidsplan dient te worden goedgekeurd in bij SOLAS.

Dublin Adult Learning Centre; Centrum volwasseneneducatie van Dublin; community education: educatie in de wijk. In dit soort wijken met sociale armoede zie je grote veranderingen door community centre met community education.

NLN (National Learning Network): verzorgt opleidingen voor volwassenen vanaf 16 jaar met een beperking of gezondheidsproblemen (zowel fysiek als psychisch) die hen belemmeren deel te nemen aan het reguliere onderwijs. In elke gemeente is een locatie. Deelnemers die laagletterd of over onvoldoende basisvaardigheden beschikken gealfabetiseerd worden doorverwezen naar NALA.

Organisatie van de inspraak

Het **National FET Learner Forum (NFLF)** wordt voorafgegaan door regionale bijeenkomsten voor lerenden, georganiseerd door regionale ETBs. Lerenden wordt gevraagd naar hun mening over het volledige aanbod voor volwassenenonderwijs, impact en verbeterpunten. Vanaf het ontstaan in 2016 heeft het NFLF een forse groei, met name op regionaal niveau, doorgemaakt.

Fase 1 Planning regionale bijeenkomsten: Op de regionale bijeenkomsten gaat het om het aanbod en de kwaliteit van de onderwijsaanbieders en cursussen in de regio.

Dit vindt plaats tussen ETBs in samenwerking met AONTAS.

Fase 2 Uitvoering: AONTAS faciliteert de gesprekken met de lerenden.

Fase 3 Rapportage: AONTAS rapporteert alle bevindingen van de regionale Forum bijeenkomsten aan ETBs. ETBs delen bevindingen van de bevindingen van het Forum met lerenden en brengen passende veranderingen aan.

De rapportage is input voor de nieuwe strategie. Zowel van de regionale bijeenkomsten als van de discussies tussen lerenden op het National Forum wordt een verslag gemaakt dit verslag dient als input voor het beleid.

2 WALES, Cardiff

Volwasseneneducatie is een vorm van volwassenenonderwijs of leven lang leren die door de lokale autoriteiten in Wales wordt verstrekt of ondersteund. De programma's kunnen formeel of non-formeel zijn, niet-geaccrediteerd of geaccrediteerd en beroeps-, academisch of gericht op de vrijetijd.

FE (Further Education) omvat voltijds en deeltijds leren voor mensen boven de leerplichtige leeftijd, met uitzondering van hoger onderwijs. FE en door de overheid gefinancierde opleidingen in Wales werden in 2014/2015 verzorgd door 15 FE-instellingen en een reeks aanbieders van opleidingen in de publieke, particuliere en vrijwilligerssector, zoals de **WEA** (Workers' Educational Association).

De **AOC** (Welsh: Addysg Oeddelion Cymru)/**ALW** (Adult Learning Wales) formeel bekend als de WEA is in 1903 begonnen als vereniging voor hogere educatie voor arbeiders. Het was een internaat voor mensen die weinig kansen hadden. Daarna hebben fusies met andere scholen plaatsgevonden. De huidige school bestaat sinds 1927. Het is een democratische organisatie die nauw gerelateerd is aan werkers. ALW werkt voor heel Wales. Het is een niet op de campus gevestigde instelling, FEI (Further Education Institution), die cursussen geeft op een aantal leerlocaties in heel Wales, waaronder gemeenschapslocaties (community centers), centra (hubs) en arbeidscentra. Wat cursussen en trainingen betreft: er is geen vast jaarprogramma. Men kan snel inspelen op vragen van lerenden. Ambassadeurs hebben een functie om vragen op te halen. Men geeft geen technisch en/of formeel onderwijs maar een opstapje om verder te komen. Ook worden NT2-cursussen gegeven.

Voorbeeld van een **ALW** is dat in Newbridge, voorheen cultureel centrum voor mijnwerkers. Het huidige ALW heeft een bibliotheek, vergaderzalen, danszaal en theaterzaal. Het gebouw wordt onderhouden door vrijwilligers. Men organiseert cursussen die niet alleen gericht zijn op het leren van taal maar op muziek, koken etc. Op die manier verleid je mensen om deel te nemen en komen ze toch in contact met taal. De les kosten 2,50 per keer. De cursus omvat 10 lesweken. Het lidmaatschap van ALW kost 4 tot 10 pond per jaar. Een jaar is gratis.

In de ALW wordt geen uitgebreid onderzoek gedaan naar het reilen en zeilen. Wel worden ervaringen van lerenden opgenomen in de jaarverslagen.

De cursisten komen via mond-tot-mondreclame bij het ALW. Het ALW werkt ook samen met andere organisaties. De ambassadeurs zijn altijd op pad in de stad en proberen vragen boven tafel te krijgen. Men betreft ook ouders bij cursussen met het doel hun kinderen te interesseren om te voorkomen dat het onderwijspeil van generaties op generatie laag blijft. De ambassadeurs zijn in eerste instantie verantwoordelijk maar ze moeten hogerop in de organisatie hun ideeën kwijt kunnen. Ze proberen bij verkiezingen politici te beïnvloeden. Een aantal keren per jaar organiseren ze een Forum.

Daar worden lerenden voor uitgenodigd. In de organisatiestructuur is plaats voor het Forum. Het is echter moeilijk om daar lerenden voor te krijgen. Toch wil het beleid dat lerenden hun stem laten horen. Dat doet men via de bracheorganisaties. Docenten en lerenden geven samen feedback.

Organisatie

Hoewel ALW grotendeels een vrijwilligersorganisatie is, zijn er 78 betaalde leraren in dienst. Het bestuur bestaat uit vrijwilligers. ALW heeft 20 bestuursleden: 2 uit de staf, 1 uit de individuele leden, 6 uit de regionale brancheforums en 8 vertegenwoordigers van buiten, uit partnerorganisaties die speciale groepen bedienen. De lerenden zijn verenigd in Forums en de Forums leveren samen 3 bestuursleden. Lerenden worden lid; er zijn 300 betalende en 1500 niet-betalende leden. Bij het ontwerpen van de curricula wordt altijd geluisterd naar de wensen van de lerenden.

Vrijwilligers zijn vaak vrouw en op leeftijd. Er is nauwelijks geld voor betaald werk. Het is moeilijk om mannen en werkenden actief te krijgen als ambassadeur. Mannen worden eerder actief bij de vakbonden. Jonge werklozen werken samen met de jobcentra. De organisatie traint wel jeugdwerkers.

Sinds 2005 bestaat de functie van ambassadeur. Zij krijgen een korte opleiding. Doel van de opleiding is: leervragen herkennen en verder brengen. Zij gaan na wat in de samenleving leeft en nodig heeft. Ze geven dit door aan gemeenten, bibliotheken etc. Het werk van ambassadeurs bouwt voort op het werk van vertegenwoordigers van Community Learning.

Taken ambassadeur

Een ambassadeur:

- legt contacten met werkers die curricula ontwerpen, leercoördinatoren en vertegenwoordigers van ondersteuningsinstellingen en partnerorganisaties en zal ook fungeren als een brug tussen leerpartnerschap en elke organisatie waarvoor hij/zij al vrijwilligerswerk doet;
- blijft samenwerken met potentiële nieuwe leerlingen maar zijn rol strekt zich uit tot het luisteren naar de opvattingen van bestaande lerenden en het vertegenwoordigen van hun opvattingen op Forums van lerenden, partnerschapsbijeenkomsten voor betrokkenheid van lerenden en focusgroepen van lerenden;
- geeft feedback over aandachtspunten over lesgeven en leren, en verwijst naar lokale kwesties t.a.v. het gebruik van gebouwen en voorzieningen.

In het hele land zijn 100 stafmedewerkers. Ieder jaar doet men weer goed zoeken om deze categorie op peil te houden.

De financiën komen deels van de regering, deels uit contracten. ALW heeft de ANBI-status, dus donaties zijn aftrekbaar. En ten slotte zijn er leden die betalen.

Stem van lerenden

In 2010 onderstreepte het parlement van Wales het belang en het recht op de stem van de lerende. Het Welsh Assembly Government legde het centraal stellen van de stem van lerenden vast in het nieuwe kwaliteits- en effectiviteitskader voor leren vanaf 16 jaar. Dat ging verder dan het afnemen

van enquêtes bij lerenden over hun mening. Het was voor de strategie van de kwaliteitszorg een belangrijke koerswijziging de lerenden een zwaardere rol te geven bij het nemen van beslissingen die hun leerervaring zullen beïnvloeden. Het is een dialoog die de kern van de burgerschapsagenda raakt.

De kern is:

- omgaan met leerlingen met respect;
- lerenden hulp bieden om eigenaar te worden; en
- wegnemen van barrières die hen kunnen belemmeren om te spreken en gehoord te worden.

De regering van de Welsh Assembly heeft als onderdeel van het Kwaliteits- en Effectiviteitskader nieuwe vereisten geïntroduceerd voor aanbieders van het onderwijs vanaf 16 jaar, om formele strategieën voor de betrokkenheid van studenten vast te stellen.

Aanbieders van voortgezet onderwijs; werk gebaseerd leren; community learning en Welsh voor volwassenen zijn verplicht de strategieën voor de betrokkenheid van de lerende voor te bereiden.

Estyn, de inspectie, inspecteert de voortgang van de uitvoering van de strategieën.

De inspectie let op de volgende onderdelen: het curriculum; leerresultaten; ondersteuning voor lerenden; lesgeven en beoordelen; middelen, faciliteiten en locaties; kwaliteitsverbetering; algemeen leiderschap en management van voorzieningen.

De feedback van lerenden is schematisch vastgelegd.

Er is een kloof tussen ambitie en praktijk. Door bezuinigingen is de aandacht vooral uitgegaan naar taal en rekenen en niet naar andere zaken.

Omgaan met feedback van lerenden

Lerenden kunnen op verschillende manieren feedback geven: via flyers, posters, de website, regionale forums, en bezoeken aan de klas. De keuze voor feedback is direct of indirect; mondeling, schriftelijk of online.

De brancheorganisaties spreken niet dezelfde taal. Dat houdt in dat onderling afstemming plaats moet vinden.

Bij lerenden die een cursus hebben afgerond wordt onderzoek gedaan naar hun welbevinden. In 2019 zijn 4500 commentaren gegeven. Deze worden allemaal doorgenomen. Bestuurders ontvangen eens per jaar een rapport. 80% van de activiteiten gaat goed; de overige 20% neemt men nader onder de loep. Het bestuur koppelt bevindingen terug in een rapport waarin resultaten en acties zijn opgenomen.

Feedback door lerenden kan betrekking hebben van concreet tot beleid op wereldschaal:

- een concreet probleem in de praktijk, zoals een slechtiende die een oogoperatie nodig had omdat de diagnose niet tijdig was gesteld. Melding door de lerenden bij de minister leverde vervolgens op dat hij 3,5 miljoen pond uittrok voor het hele basis- en speciaal onderwijs;
- een aanvraag van een groep lerenden voor deelname aan een rondetafeldiscussie met lokale politici of de minister;
- bijdrage aan Confintea VI 2009 van UNESCO (in Brazilië), met als resultaat dat alle Unesco-lidstaten het concept van het betrekken van lerenden omarmen: art. 1 lerenden hebben het recht om lokaal een groep te starten en mee te praten, en berokken te zijn bij de besluitvorming van op het terrein van volwasseneneducatie.

Rol van de vakbonden: de vereniging van vakbonden TUC (Trades Union Congress)

Een belangrijke rol in Wales is weggelegd voor de vakbonden. Met 48 aangesloten vakbonden vertegenwoordigt de vereniging van vakbonden, TUC van Wales, iets meer dan 400.000 werknemers (op een totaal van 3,5 miljoen inwoners). TUC is 'de stem van Wales op het werk'. De vakbond in Wales heeft een steviger positie dan in Nederland. Aan het begin van de eeuw heeft TUC expliciet beleid ontwikkeld gericht op volwasseneneducatie. TUC heeft op die manier ruim 20 jaar ervaring met het promoten, opzetten en uitvoeren van opleidingen voor werknemers, met een begroting van 1 miljoen pond. De regering van Wales financiert opzetten en uitvoeren van cursussen (2 miljoen), terwijl de werkgever de uren van de cursist-werknemer faciliteert. Naast belangenbehartiging doet TUC ook veel aan bijscholing voor werknemers via het scholingsfonds WULF (Wales Union Learning Fund). De trainingen van de ambassadeurs worden betaald uit de financiering door de regering.

TUC

De rol van TUC is:

- het promoten van cursussen;
- het overhalen van werkgevers om hun medewerking te verlenen;
- het makelen tussen vraag en aanbod (waarbij ze aanbieders inhuren).

- **Op het terrein van de stem van de lerenden en ambassadeurs:**
 - het mogelijk maken van werken met stem van de lerenden en ambassadeurs: dat zijn vrijgestelde vertegenwoordigers mentoren/ambassadeurs van 'Union Learning Representatives' (vergelijkbaar met de ondernemingsraad). Ze werken zowel op vakbondsniveau als op het niveau van de werkplek. Hun visie is win-win: de werknemer ontwikkelt en krijgt meer kansen, het bedrijf krijgt meer competente werknemers en Wales, de UK burgers met meer 'welzijn'. Zij doen het volgende, met als motto: opleiden loont:
 - promoten van scholing; werknemers bewust maken van de waarde van leren;
 - optreden als ambassadeurs en vragen aan werkers wat ze willen leren;
 - helpen bij het organiseren van cursussen
 - intermediair zijn naar de werkgever, met zeggingskracht omdat ze als vakbond ook onderhandelaar zijn;
 - continue aandacht voor onderzoek, evalueren van de activiteiten op het gebied van scholing en behartigen van belangen; en
 - in het bijzonder een rol als vertrouwenspersoon voor werknemers (om eventuele schaamte en/of demotivatie te boven te komen).

'Union Learning' heeft invloed op alles waar vakbonden voor staan. Een bijdrage leveren aan het verbeteren van gezondheid, veiligheid gelijke kansen, werkzekerheid en loon. Vakbonden kunnen een belangrijke rol spelen door ervoor te zorgen dat hun leden over de vaardigheden beschikken die nodig zijn om te concurreren voor de banen van de toekomst. Leren en vaardigheden ontwikkelen op het terrein van digitalisering en automatisering kunnen een bijdrage leveren. Leerprojecten variëren van essentiële vaardigheden en lezen tot kwalificaties voor loodgieterswerk en make-up artiesten. WULF-projecten vinden lerenden die, omdat ze via de vakbonden en hun werk werken, andere fondsen niet bereiken. Ze ondersteunen degenen die de meeste hulp nodig hebben. Het gaat om basisvaardigheden en niet alleen om deskundigheidsbevordering voor de werkplek. Inmiddels wordt basisvaardigheden breder ingevuld tot 'inzetbaarheid' om mensen door te laten stromen en de onderste laag aan te vullen. Door toename van GGZ-problematiek is er ook een cursus om symptomen te herkennen en mensen te verwijzen die een burn-out hebben/stress ervaren.

Er wordt steeds meer samengewerkt met scholen, zoals de colleges die cursussen aanbieden en ALW, die ook scholing aanbieden voor niet-werkenden. Ook heeft de TUC contact met private partners voor bijzondere groepen/problemen.

De zwakte van het model is dat men soms geen toegang tot bedrijven heeft. Om die reden is een notitie naar de regering gestuurd met de vraag vakbonden de mogelijkheid te bieden bij elk bedrijf binnen te komen.

3 VLAANDEREN

De situatie in Vlaanderen is iets anders dan in Nederland maar wijkt niet veel af:

- Participatie door cursisten op beleidsniveau gaat moeizaam;
- De inspraak op het eigen beleid van de instellingen kan beter;
- Betrokkenheid bij een invloed op het beleid van de overheid (de Vlaamse Onderwijsraad) is uiterste beperkt.

Vlaanderen kent een vierjarige opleiding voor ervaringsdeskundigen:

- jaar 1: voortraject van twee lesdagen per week, met nadruk op aandacht voor houding en vaardigheden;
- jaar 2: twee tot drie lesdagen per week: de nadruk op lessen en eigen levensverhalen;
- jaar 3: combinatie van theorie en stage: 320 uur;
- jaar 4: combinatie van theorie, stage projectwerk. Sleutelvaardigheden zijn: assertiviteit, contactvaardigheid, leergierigheid, empathie, zelfvertrouwen en kritisch instelling.

In totaal zijn er inmiddels 250 ervaringsdeskundigen opgeleid.

Indruk naar aanleiding van het werkbezoek:

- De opleiding van vier jaar is erg lang en intensief; de opleiding is goed en degelijk opgezet;
- De vraag is in hoeverre een opleiding van vier jaar nodig is;
- De vraag is wat het rendement van de opleiding is.
- Het is weliswaar een mooi programma maar er is vanuit de arbeidsmarkt geen vraag naar;

Aanbevelingen

- Aanbeveling 1: het curriculum nog eens goed te bestuderen;
- Aanbeveling 2: aandacht besteden aan denken vanuit het systeem, vanuit de samenhang.

4 EAEA

De stem van de lerende in Europa:

- Indruk van EAEA is dat in Europa nog weinig gebeurt op het terrein van de stem van de lerende; uitzondering vormen Ierland en Wales;
- Beleidsparticipatie door lerenden in Europa is nog nergens goed ingebed;
- De Duitse en Deense structuren zijn erg bureaucratisch;
- In Frankrijk zijn wel enkele lokale projecten;
- Zweden kent studiecirkels die ook op beleidsontwikkeling gericht zijn;
- Voor veel lokale projecten geldt dat lerenden soms inspraak hebben op ene deel maar niet op het hele proces;
- Men is vaak afhankelijk van de welwillendheid van degenen die het voor het zeggen hebben.

VOORSTEL ERASMUS+ = PROJECT ENH.A.N.CE | ENHancing Adult learNers voiCEs

Gericht op bottom-up benaderingen en lerenden als change agents in hun gemeenschap door:

- Het creëren van een alomvattende en interactieve matrix van bestaande initiatieven die de stem van lerenden bevorderen;
- Het creëren van een routekaart;
- Een reeks aanbevelingen en boekjes voor het verbeteren van de stem van lerenden;
- De ontwikkeling van een reeks podcasts die sociaal geactiveerd zullen worden in de openbare ruimte.

Aanbevelingen voor het vormgeving van beleid en uitvoering voor de stem van lerenden

- brede aanpak is nodig: sectorbreed en inclusief;
- landelijke coördinatie is gewenst;
- nodig zijn trekkers met invloed en impact;
- opzet vanuit feedback uit evaluaties naar beleidsbeïnvloeding;
- regionale aanpak, van onderop;
- aanmoedigen creatieve initiatieven van participatie door lerenden.

Bronnen

Verslag studiereis Ierland https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/verslag_dublin.pdf#

Verslag studiereis Wales https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/verslag_wales.pdf#

Verslag studiereis België <https://www.learn-for-life.nl/wp-content/uploads/2023/02/VERSLAG-studiereis-Belgie-def.pdf>

2 PRESENTATIE MARLIES ELDERENBOSCH VAN LITERATUURONDERZOEK NAAR INSpraak VAN LERENDEN IN DE VOLWASSENENEDUCATIE: 'KWALITEIT IS VOOR MIJ...' ALDUS DE LEERDER (2022).

Marlies Elderenbosch deed in 2022 samen met Ina den Hollander onderzoek naar inspraak van lerenden in de volwasseneneducatie. De centrale vraag in het literatuuronderzoek luidde: Hoe kan inspraak bijdragen aan kwaliteit van volwasseneneducatie in Nederland?

Marlies beperkt zich in haar presentatie tot de Nederlandse situatie. Jumbo Klercq gaat in op de buitenlandse situatie: de studiebezoeken in het kader van Erasmus+ over inspraak van lerenden, aan Ierland, Wales en Vlaanderen.

Kwaliteit is voor de verbetering van de volwasseneneducatie gebaat bij het geven van een rol aan deelnemers aan de volwasseneneducatie. Uitgangspunten voor de rol van inspraak vanuit het perspectief van de deelnemer zijn al eerder naar voren gebracht door Ina den Hollander:

1. De deelnemer bepaalt (mede) de inhoud van het aanbod;
2. Vorm en inhoud van het onderwijsproces moeten bijdragen aan de individuele ontwikkeling van de deelnemer;
3. Alles is maatwerk voor de deelnemer;
4. Met een centrale rol voor intake van de deelnemer.

In het onderzoek van Elderenbosch en Den Hollander wordt 'deelnemers' nader omschreven. De overkoepelende term 'ervaringsdeskundigen' wordt gebruikt. Het begrip ervaringsdeskundige betekent voor dit onderzoek 'iedere (oud)-deelnemer die ervaring heeft met cursussen op het gebied van de volwasseneneducatie en mee wil denken over te ontwikkelen aanbod of bij wil dragen aan de beoordeling van de kwaliteit van de volwasseneneducatie. Dit kunnen getrainde taalambassadeurs zijn maar ook andere deelnemers of oud-deelnemers die op basis van hun ervaringskennis deelnemen'.

Eerder al, in 2018, is onderzoek gedaan naar de inzet van ervaringsdeskundigen in de aanpak van laaggeletterdheid en de volwasseneneducatie. Daar kwam uit naar voren dat ervaringsdeskundigen, ook wel taalambassadeurs genoemd, vier rollen vervullen. Dat zijn: werving; testen van begrijpelijke communicatie; voorlichting en bewustwording en inspraak in beleid. Inspraak op het gebied van inhoud en vormgeving van aanbod of om een rol in kwaliteitsbeleid komt niet of nauwelijks voor. De meerwaarde van ervaringsdeskundigen wordt wel veel meer gezien wat waardering en inzet betreft.

Dit literatuuronderzoek beperkt zich tot de rol die ervaringsdeskundigen kunnen spelen in het monitoren van de kwaliteit van de volwasseneneducatie en het bepalen van het cursusaanbod. Dat zijn ook de onderdelen waarop in de aanpak laaggeletterdheid ervaringsdeskundigen geen of nauwelijks inspraak bleken te hebben.

Borging van kwaliteit in de volwasseneneducatie

Monitoring van kwaliteit van volwasseneneducatie vindt op vele manieren plaats; door sturing vooraf, door tussentijdse evaluaties van aanbieders, door het opleveren van kwalitatieve gegevens, door het invoeren van keurmerken of certificaten of door inzet van monitoringsinstrumenten. Soms maakt daar klanttevredenheid nog deel van uit, vaker ook niet. Er bestaat voor het onderdeel kwaliteit van de volwasseneneducatie geen inspraak van deelnemers. Bij de stakeholders (belanghebbenden) bestaat wel breed draagvlak voor inspraak van deelnemers, ook als het gaat om het monitoren van kwaliteit en het bepalen van aanbod in de volwasseneneducatie.

Inspraak is niet bij wet geregeld, in tegenstelling tot inspraak bij andere onderwijssectoren. In andere onderwijssectoren zijn zaken als kwaliteitsbeleid, het hebben van een kwaliteitscyclus, het meten van klanttevredenheid, inspraak en medezeggenschap van deelnemers wettelijk vastgelegd. Deze wettelijke verplichting geeft aan dat de overheid het belangrijk vindt dat verschillende geledingen, ook degenen die onderwijs volgen, mee kunnen praten over de inhoud van het onderwijs en de organisatie ervan. Het is daarom des te opmerkelijker, zeggen de onderzoekers, dat een wettelijke verankering van de rol van deelnemers in dit kader in de volwasseneneducatie volledig ontbreekt, terwijl de volwasseneneducatie samen met het mbo wordt geregeld in de Wet (Wet educatie en beroep) en sinds 2013 ook opleidingen, niveaus, standaarden en eindtermen bij wet zijn gedefinieerd.

Aanbevelingen

- Erken de rol van de deelnemer en regel inspraak in de volwasseneneducatie wettelijk om te voorkomen dat de inspraak en de rol van de deelnemer vrijblijvend is.
- Maak gebruik van de aanpak in het mbo. De aanpak in het mbo is het meest interessant voor mogelijke toepassing voor inspraak in de volwasseneneducatie, vergeleken met voorbeelden uit andere onderwijssectoren. De volwasseneneducatie is al samen met het mbo geregeld in de Wet educatie en beroep en biedt daarom aanknopingspunten.
- Geef deelnemers een rol in het monitoren van de kwaliteit van de volwasseneneducatie en het bepalen van het aanbod ook voor hun eigen ontwikkeling. Inspraak heeft een positief effect op de deelnemers, kan iets betekenen voor hun persoonlijke ontwikkeling. Hun eigenwaarde neemt enorm toe, ze zijn beter in staat hun mening en ideeën te verwoorden en zijn vervolgens ook zelfredzamer.
- Voor het slagen van inspraak van lerenden is het voldoen aan randvoorwaarden essentieel. De belangrijkste is misschien wel dat iets gedaan wordt met de opgehaalde input van deelnemers. Verder zijn genoemd: goede begeleiding van deelnemers, gespreksleiders met empathie voor de doelgroep, waardering, onkostenvergoeding en anonimiteit. Verder moet je je als deelnemers tijdens het voeren van gesprekken vrij en veilig voelen.
- Werk aan vervolg, zet concrete stappen op het gebied van inspraak van deelnemers
 - Verzamel informatie en verwerk de opbrengsten van deelnemers;
 - Probeer verschillende scenario's uit;
 - Betrek alle belanghebbenden (stakeholders) bij het ontwerpen en uitvoeren van de pilots;
 - Ontwikkel een stappenplan.

Bron: <https://ecbo.nl/onderzoekpublicatie/inspraak-ervaringsdeskundigen-kwaliteit-volwasseneneducatie/>